

Egy vértessaljai gyógyító specialista házaspár tevékenységének kutatási távlatai

Jelige: "medicina postmoderna"

Tartalom

1. A kutatás terepe	1
2. A kutatás forrásai	1
2.1. Interjú a gyógyítóval.....	1
2.2 Interjú a klientúrával.....	2
2.3 Részrtvevő megfigyelés	2
2.4 Vendégkönyv	3
3. A gyógyító tevékenység	3
3.1 A gyógyítás technikái	3
3.2 A gyógyítói tevékenység és identitásalkotás	7
4. A gyógyítói házaspár tudásának rétegei- A lucaszéktől az Akasha krónikáig.....	9
4.1 Keresztény hagyományok.....	9
4.2 Feltételezett „magyar ősvallás”	11
4.3 Néphitelemek a gyógyító házaspár tudásanyagában	13
4.4 Okkultizmus, modern ezotéria, New Age irányzatok.....	15
5. A vendégkönyv elemzési lehetőségei	17
5.1 Műfaji kapcsolatok	17
5.2 A vendégkönyv szövegeinek kvantitatív tanulmányozása	20
5.3 A szövegek stílusa	23
5.4 A szövegek kommunikációs viszonyai.....	25
5.5 Világkép és mentalitás a szövegekben	26
5.6 A szövegek szerkezeti vizsgálatának tanulságai	29
6. Összegzés	33
7. Irodalom	34
8. Forrás.....	37

Egy vértessaljai gyógyító specialista házaspár tevékenységének kutatási távlatai

1. A kutatás terepe

Dolgozatomban egy napjainkban működő gyógyító házaspár tevékenységének kutatási távlatait szeretném vázolni. A kutatási folyamat még közel sem tekinthető befejezettnek, írásom az eddigi eredmények összefoglalásának tekinthető. Munkámban bemutatom gyógyítói gyakorlatot, a házaspár által alkalmazott technikákat és módszereket. A kutatás jelenlegi fázisában a gyógyítói tevékenység hátterét adó heterogén tudásanyag rétegeinek feltárására is van már lehetőség. Végül egy eddig kevésbé elemzett jelenségre; a gyógyító specialisták gyakorlatához kötődő vendégkönyvekre hívom fel a figyelmet a házaspár tulajdonában lévő szövegkorpusz vizsgálatán keresztül.

Gy.¹ és I.² 2014 márciusában, illetve augusztusában fogadott engem otthonában, Cs.-ben, ahol lehetőségem nyílt interjú készítésére, illetve megfigyelhettem, és részben rögzíthettem a kezeléseket is. Cs. település Fejér megyében, a Vértes hegység lábánál, Mórtól nagyjából 15 km-re helyezkedik el. A gyógyítói tevékenységet a házaspár mindkét tagja végzi. Az elkészült interjúk anyaga ennek ellenére aránytalanságot mutat, mert gyógyítói gyakorlatnak a kívülállók felé irányuló reprezentációjában a férjnek, Gy.-nek nagyobb súlya van. A gyógyítói tevékenység narratív reprezentációi főként Gy.-től származnak. Ennek ellenére úgy gondolom, a kutatás eredményeit a házaspár gyógyítói gyakorlatának egészére lehet vonatkoztatni, mivel a kezeléseket mindketten ugyanazon mintára és ugyanazon tudásháttér birtokában végzik.

2. A kutatás forrásai

2.1. Interjú a gyógyítóval

A gyógyítás tudásanyagának összetevői, a specialista házaspár mentalitásának rétegei a konkrét, irányított kérdéseimre adott információközlő feleletekből, és az I. és Gy. által elbeszélte élettörténeti epizódokból tárultak fel. Az élettörténeti epizódok elemzéséhez Keszeg Vilmos, az élettörténetek kutatásában elért eredményeit figyelembe véve közelíték. A

¹ Férfi, született 1951-ben, a Fejér megyei Székesfehérváron. Kutatásommal a lehető legkisebb mértékben szeretném a gyógyító házaspár életvilágát befolyásolni, ezért a feleség nevét I., férjének nevét Gy. betűvel, működésük helyszínét Cs. rövidítéssel jelölöm. További személynevek monogrammal közlök.

² Nő, született 1953-ban, a Hajdú- Bihar megyei Földesen.

gyógyító specialista által előadott autobiografikus epizódok értékes forrásaink lehetnek, hiszen egyszerre több közlői szándék is meghúzódik egy-egy narratívum mögött. Keszeg Vilmos felhívja rá a figyelmet, hogy „(...) az élettörténet olyan narratív viselkedés, amely a társadalmi diskurzusban az én opcióit és tetteit popularizálja. E szándékot követve válnak láthatókká és transzparenssekké azok a tér-, idő- és szociális struktúrák, amelyekkel az egyén életpályája összefonódik.”³ Az élettörténeti epizódok előadása mögött tehát tudatos „belülre”, illetve „kívülre”, a környezet felé irányuló szándékokat, stratégiákat kell feltételeznünk. Az autobiografikus történet nemcsak a külső reprezentáció, a környezet előtti legitimitás megteremtése végett hangzik el,⁴ hanem az egyén identitásának megszilárdítását is szolgálja. Az interjúban rögzített élettörténetek tudatos válogatás eredményei a specialista részéről,⁵ koherens egészet alkotva építik fel azt a gyógyítói attitűdöt, amely a klientúrát vonzó stratégiai részét képezi,⁶ illetve a jelenbeli diskurzusokat legitimálja, erősíti.⁷

2.2 Interjú a klientúrával

A kutatásnak ez a része jelenleg még kezdetleges, látogatásaim alkalmával két házaspárral tudtam beszélgetést rögzíteni. Azért tartom értékesnek ezt a forráscsoportot, mert külső nézőpontból adnak képet a gyógyító személyéről és tevékenységéről, illetve rávilágítanak a gyógyító és a környezet közötti interakció jellegére, irányaira. A klientúra tagjaival készített további interjúk nemcsak a gyógyító tevékenységének, társadalmi megítélésének forrásai lehetnek, hanem a csoda, a gyógyulás megélésének narratívumainként is szolgálhatnak majd.

2.3 Résztvevő megfigyelés

A résztvevő megfigyelés alkalmával a fentebb említett két házaspár kezelésén vehettem részt. A gyógyítói tevékenység bemutatásához nélkülözhetetlennek tartom ennek a forráscsoportnak a felhasználást, hogy a gyógyítói gyakorlatot ne csak egy nézőpontból, a házaspár narratívumain keresztül ismerjem meg. A kutatás folytatásához szükség lesz további kezelési alkalmak megfigyelésére, és minél pontosabb rögzítésére.

³ KESZEG 2005. 9.

⁴ KESZEG 2005. 17.

⁵ KESZEG 2005. 10.

⁶ KESZEG 2005. 22.

⁷ BAJKÓ 2005. 122—123.

2.4 Vendégek könyv

A kutatás igen jelentős forrása a specialista házaspár vendégek könyve. Ennek részletes bemutatására dolgozatomban külön fejezetet szentelek.

3. A gyógyító tevékenység

3.1 A gyógyítás technikái

A specialista házaspár emberek gyógyításával 1998 óta foglalkozik, ezt megelőzően Gy. a munkahelyén, a helyi TSZ-ben állatokat gyógyított. Feleségének ilyen jellegű tevékenységéről nincs tudomásom. Gy. állatgyógyító tevékenységét nem ismerték el munkahelyén; ennek a konfliktusnak hatására nyitotta meg a házaspár otthonának kapuit; immár a gyógyulni vágyó emberek előtt.

A gyógyítás tudásanyagának megszerzési módja az interjú készítése során homályban maradt előttem. Se I., se Gy. nem beszélt a tanulási folyamatról, erre vonatkozó kérdéseimre nemleges választ adtak. Keszeg Vilmos a hiedelmekről való beszélés stratégiái között tartja számon a kibeszélés mellett annak ellentétét, az elhallgatást is, melynek célja „(...) egy személy identitásának, státuszának, presztízisének megóvása (...)”.⁸ Az elhallgatás jelen esetben is a specialista hitelének megóvását, a mitikus eredetiség képének fenntartását szolgálja; tehát a presztízist erősíti. Olvasmányélményeire, külső forrásaira vonatkozó kérdéseim elől a gyógyító házaspár szintén kitért.

Gy.: „Hát mondom én nem olvasok, anya! Én amit olvasok, hébe-hóba a Fejér megyei hírlap, hogy milyen idő lesz. (...) Pont amiatt, hogy ne tudjanak eltéríteni.”

Látogatásom alkalmával lehetőségem nyílt a házaspár tulajdonában lévő könyvek számba vételére. A gyógyítás tudásanyagának lehetséges nyomtatott forrásait az 1. mellékletben közlöm. Érdekesnek tartanám a házaspár tulajdonában lévő összes ilyen jellegű anyag részletes összevetését a specialisták által kialakított eszmerendszer elemeivel. Eddigi kutatásaim során Eckard Strohm arolo gyógy módjának hatását tudtam felfedezni a házaspár gyógyítási technikájában. A RAI néven elhíresült mozgalom a reiki dimenziót bővítette ki, a gyógyítás feladatát azokra a „kiválasztottakra” ruházva, akik transzcendens szférával szorosabb kapcsolatot tudnak kiépíteni.⁹ Bár Strohm munkáinak ismeretét a specialista hitelét

⁸ KESZEG 2013. 314.

⁹ KIS- HALAS 2008. 245.

megóvó stratégia nem engedi egyértelművé tenni, a szerző két alaplírájának számító kötet¹⁰ megtalálható a gyógyító házaspár könyvespolcán.

A televízió, mint információforrás viszont felszínre került az interjú során, méghozzá Gy. és I. kezdeményezésére.

„Szoktál nézni tévét? Na, most abba vannak ugyanezek az elmagyarázatok, hogy vannak akik holtakkal beszélnek, vannak szellemlátók, vannak akik úgy születtek, földre, vissza, tehát meghalt és visszaküldik. Ugyanúgy megvan ez földön is.”¹¹

I. a kezelés helyszínét, az előszobát számára kedves idézetekkel díszíti. Ezek közül számosat a televízióból halott, és lejegyzésre, sőt továbbadásra érdekesnek ítél.

A kezelés energia átadásával történik. A specialista házaspár önmagát „közvetítőként” definiálja, akik a Teremtő Atya kozmikus, vagyis mindenhol jelen lévő energiáját adják át a pácienseknek. Az isteni energia fogalma adja az alapját a különböző ezoterikus gyógyítók,¹² szellemgyógyászok gyógyítási gyakorlatának.¹³ A reiki lényege éppen az „isten eredetű gyógyító energia, s a vele való kezelés érintésen alapuló energiaáramoltatást jelent.”¹⁴ A gyógyító házaspár kezeléseinek jellege szorosan párhuzamba állítható a szellemgyógyászat kategóriájába sorolható reikivel, ám annak bonyolult rituáléját nem követik ezek a gyógyítási alkalmak, és arról sincsen tudomásom, hogy I. vagy Gy. valaha is részt vett volna reiki tanfolyamon és beavatáson.

A kezelés alatt a páciens keze és lába nem lehet „keresztbe”, mert akkor nem „veszi” a pozitív energiát. A specialista leggyakrabban ülve gyógyít, maga elé ülteti a páciens és a testének különböző pontjaira kezét rátéve adja át az energiát. Ezt az eljárást mind I., mind Gy. gyakorolja. Ritkábban a gyógyulni vágyók masszírozást kérnek, ez a módszer is az energia közvetítésén alapul, ám ezt kizárólag Gy. szokta végezni.

„Át van masszírozva a tested. A hátadra teszem a kezem aztán akkor. Végig vagy masszírozva. Azt az energia megy.”¹⁵

¹⁰ STROHM 1997., STROHM 2000.

¹¹ Gy.

¹² KIS- HALAS 2008. 253.

¹³ LENGYEL 2010. 624.

¹⁴ KIS- HALAS 2007. 402.

¹⁵ Gy.

Érdemesnek tartanám, kisebb átalakításokkal, a kezelés leírására a Hoppál Mihály által a hiedelemszövegekre felállított elemzési rendszert¹⁶ alkalmazni. Ennek alapján, a kezelés tárgyi elemeinek (objektéma) rögzítése mellett, a nem tárgyi elemek (gesztéma, textéma, loréma) körébe tartozó, a gyógyítási alkalmakon elhangzó szövegek kérdésére is figyelmet kell fordítanunk. A kezeléshez kapcsolódó szövegek vizsgálatakor is az elhallgatás stratégiájával kell szembenéznünk; a transzcendens szféra és a specialista kommunikációja titokban marad a páciens előtt.

„Az egy dolog, hogy én mit mondok! Én mindig imádkozok az Atyához! Úgy, hogy te nem hallod. Mindig megfogalmazom, a saját szavam szerint.”¹⁷

Gy. és felesége, I. a kezeléseket után a pácienseknek két szöveget tanít meg, mellyel „védelmet” tudnak kérni saját maguk számára. Ez a két „kvázi- ima” illetve „kvázi-ráolvasás”, funkcióban használt szöveg bővelkedik a modern ezoterizmus fogalmaiban.

„Kérem a kozmikus energiát, a védőhengert, védelem és töltődés céljából, önmagam, és mások gyógyítására. Köszönöm, köszönöm, köszönöm!”

„Ami rosszat ma rám küldenek, az mind menjen oda vissza, ahonnan jött, mert a rosszra nincs szükségem, csak a jóra. Köszönöm, köszönöm, köszönöm!”

A további kutatás során célom, hogy ezek a fogalmaknak eredetét tisztázzam, és további példákat találjak előfordulásukra és használatukra a modern ezoterikus, okkultista irányzatokban. Lengyel Ágnes hasonló „imát” közöl a hazai, Ifj. Cs. V. által alapított szellemsebész kör szövegrepertoárjából.¹⁸

Egy- egy páciens általában egy, vagy két hétig jár a gyógyító házaspárhoz kezelésre. Az kezelés időtartamáról a házaspár dönt, a transzcendens szférára kinyilatkoztatása alapján.

„Hát úgy van, hogy egy hét, tehát, egy vagy két hét, amit az égiek mondanak.”¹⁹

A specialista házaspárhoz fordulók egy különleges csoportját alkotják a „babások”, más néven „babaprojektesek”.²⁰ A gyermekáldásra váró párok kezelésére a házaspár külön terápiát alakított ki. A pár mindkét tagjának részt kell vennie a gyógyítási folyamatban, amely

¹⁶ HOPPÁL 1970. 259—286.

¹⁷ Gy.

¹⁸ LENGYEL 2010. 635.

¹⁹ Gy.

²⁰ Az idézőjelbe tett kifejezések a házaspár saját alkotású terminusai.

esetükben két hétig tart. A kezelés két hete alatt a gyógyító házaspár szigorúan tiltja számukra a szexuális együttlétet. A gyógyítás eszköze ez esetben is a kézrátétellel való energiaátadás. I. elmondása alapján eddig 68 gyermek született az ő közbenjárásuknak köszönhetően.

A távgyógyítás módszerét, mind I. mind Gy. alkalmazza. A gyógyító nevének kimondása, vagy személyére gondolás, vagy akár egy telefonhívás segítséget biztosít a távolban lévő páciens számára. A jelenséget az energiaáramlással, a szellemtest meghívásával és kezelésével magyarázzák. Hasonló módszerre és elméleti háttérre hívja fel a figyelmet Lengyel Ágnes a szellemsebészet irányzatának hazai követői kapcsán.²¹

„Figyelj, én szoktam úgy, hogy kezed, lábad ne legyen keresztbe; gondolj rám! Ott, leszek, segítek! Minden fájdalmad csökken, vagy megszűnik.”²²

A fénykép útján történő kezelés összetett problémakör, mivel kapcsolatokat tart fenn mind a néphittel, népi gyógyászattal, mind a modern ezoterikus irányzatokkal; tehát egyszerre mondható történeti gyökerűnek, és modern jelenségnek. Történeti gyökerű annyiban, hogy mint gyógyítási technika teljes mértékben egy már meglévő, a népi gyógyászatban alkalmazott technikára épül, mely szerint a specialistához elég csak a beteg egy ruhadarabját eljuttatni.²³ A jelenség vallásos környezetben, kegyhelyeken is ismert.²⁴ A fényképen ugyanúgy rajta van a beteg „lenyomata”, mint egy ruhadarabon, tehát nyugodtan értelmezhető egy kontinuum igényre adott modern válaszként.²⁵ Ezoterikus jelleget kölcsönöz másfelől a gyakorlatnak a jelenség hátterének az energiaáramlással, a szellemtest meghívásával és kezelésével történő magyarázata. Erre adnak szemléletes példát Gy. következő narratívumai.

„Vót olyan esetem érted, hogy Ausztráliából hazahoztak egy nőt, aki rákos volt, fővitték Pestre, azt azt mondta neki a természetgyógyász, ha egymillió dollárt utalsz a számlámra, azt mondta a segítőm, akkor meg tudlak gyógyítani. (...) én meg azt kértem, hogy kügyön a fényképet minnél hamarabb. Egy állókép, amin se keze, se lába nincs keresztbe. Hát egy ülőkép, így. És meggyógyult.”

„Látod, azt is hogy csinálom, úgy hogy ugye vót itt nálam, a gyerekek az arcát be tudom hívni, tehát a szellemtestet meghívom, nekiállok kezelni, érted, küldöm rá az energiát, és hűtőenergiát küldök rá, menet közben húzom lefele a lázát. Minden testen van egy lázmérő,

²¹ LENGYEL 2010. 633—634.

²² Gy.

²³ Adatokat idéz LIMBACHER 1995. 811.

²⁴ LIMBACHER 2010. 466—470.

²⁵ Európai párhuzamait idézi LIMBACHER 1995. 811.

egy vércukormérő, meg egy vérnyomásmérő, mer, azt valaki nem lássa, nem tudja beállítani, nem tudja helyrehozni.”

A gyógyulás eredményessége a házaspár szerint a közbenjáró, a specialista hitén múlik, a páciensek erkölcsi, és mentális állapota, a transzcendens szférához való viszonya nem befolyásolja a folyamatot.²⁶

A kezelések honorálására I. szerint nem szólítják fel a pácienseket, esetenként élelmiszert, egyéb ajándékot viszont elfogadnak. I. narratívumaiban a pénzbeli juttatás elutasítása lényeges identitásformáló elem, mellyel elválasztja tevékenységüket a pénzbeli honorálást megkövetelő egyéb gyógyítók és természetgyógyászok gyakorlatától.

„Nem kérünk semmit, csak azt hogy köszönje meg! De van olyan aki, még azt se teszi. Mondják a falusiak, hogy hát igen, már rég kacsalábon forgó kastélyotoknak kéne lenni.”²⁷

3.2 A gyógyítói tevékenység és identitásalkotás

A gyógyító házaspár saját tevékenységét éles ellentétbe állítja más specialisták gyakorlatával, a hivatalos orvoslás módszereivel; világképét és hitrendszerét pedig a keresztény egyházak eszmerendszerével. A házaspár narratívumaiban megfigyelhető háromféle oppozíción keresztül I. és Gy. saját státuszát erősíti meg, a konfrontálódás megteremti számukra az önidentifikáció lehetőségét, és tevékenységük legitimálását.

A más gyógyítóktól való elkülönülés vágya a természetgyógyászokkal, illetve az újpogány szellemiséget képviselő, gyógyítással is foglalkozó specialistákkal szemben fogalmazódik meg.

„Pesten él, egy természetgyógyász, aki a keleti gyógyításokat megtanította, érted, meg ilyen, hogy energiával ellátott víz! Amit ő lát el energiával! (...) Sima csapvizet árultak, 12 000 forintért, literjét. Hogy erre, meg erre jó!”²⁸

Gy. identitását alapvetően meghatározza, hogy önmagát táltosként, feleségét sámánként tartja számon. A házaspár eszmerendszere nagyon közel áll a különböző újpogány irányzatokhoz,²⁹ mégis tevékenységüket igyekeznek ezektől az irányzatoktól elhatárolni, fenntartva ezzel a

²⁶ Ezzel ellentétes nézőpontot képvisel a szellemsebészet magyarországi meghonosítója Ifj. Cs. V. In: LENGYEL 2010. 634.

²⁷ I.

²⁸ Gy.

²⁹ Konkrét egyezéseket a Csáji László Koppány által bemutatott Aranykopjások közösségének eszmerendszerével fedeztem fel. CSÁJI 2012. 450.

mitikus eredetiség képét. A házaspár feltehetően találkozott az Aranykopjások újpogány közösség karizmatikus vezetőjével Horváth János Györggyel, aki önmagát Tokmak Karaul táltosként identifika. Konfliktusukról Gy. a következőképpen számolt be.

„Na az egyik barátunk, aki nemrég, nem olyan túl rég halt meg, tavaly, nyáron, az idehozott egy doktor, kívül, karul, belül karul meg mittudomén ilyen-olyan toknak a tökmagja meg mittudomán milyen, szokott járkálni így meghívásokra. (...) Aki nem tud uralkodni magán, érted. Mer hogy a pia kell a transzba eséshez! Köll ahho, hogy hülye legyek! Hozott egy ilyet azt mondta, hogy ő táltos! Azt nem tudott válaszolni a kérdésekre! Mikor én azt mondom, kérdeztem tüle, hogy hány foggal születettél? Mer ő az, egyből azt mondja, hogy mer ő az mit tudom én milyen doktor kívül belül karul meg a mit tudom én milyen töknek a tokmagja.”

A gyógyító személyének, tevékenységének megítélésében Hoppál Mihály szerint a legfontosabb legitimációs tényező a specialista és a klientúra mentalitásában meglévő azonos hiedelmek mellett, a gyógyító és a beteg viszonyát meghatározó humánus összhang.³⁰ A specialista házaspár narratívumaiban ezen humánus bánásmód, és a páciensekkel kialakított személyes kapcsolat mentén határolódik el a gyógyítói gyakorlat a hivatalos orvoslás szakembereinek tevékenységétől.

„Vót olyan hetünk ezelőtt négy évvel, érted, hogy egész héten orvosok jöttek, Pestről jöttek, és ami orvos létezik Magyarországon, abból mindből vót itt. Hát megkapták tőlem a pofalevest. (...) Mer mondtam nekik, hogy beszélgetni kéne emberekkel, és nem mindjárt gyógyszert írni, akkor kevesebb gyógyszert kellene felírni, így, hogyha beszélgetsz vele, de aszongya nincs annyi idő. Mondom, én dolgozok! Ledógozok 12 órát, és mondom mégis van, van izé, időm emberekkel foglalkozni? Mer akarom. Mondom, ti meg azt nézitek mikor jár le az időtök, azt má húztok is haza.”³¹

I. és Gy. gyógyítói tevékenysége lokális szinten konfrontációt idézett elő a református egyházzal; gyakorlatukat a cs.-i lelkész elítéli.

Gy.: *„A református egyház minket megtagadott.”*(...) Azt mondta nekünk (ti. a lelkész), a rossz oldalt szolgálunk, mer mink gyógyítunk, mer az Isten nem gyógyít. Hát mondom, akkor mi csinál.”

³⁰ HOPPÁL 1990. 724.

³¹ Gy.

4. A gyógyítói házaspár tudásának rétegei- A lucaszéktől az Akasha krónikáig

A specialista házaspár tudásának elemei esetenként különböző kulturális környezetből, különböző eszmerendszerekből származnak. Dolgozatomban kiemelem az eddigi szövegrepertoárból a különböző kulturális, vallási, eszmei áramlatok behatására utaló mozzanatokot.

A narratívumokból feltáruló tudás jellege, összetettségét illetően rokonítható a Mund Katalin által jellemzett New Age irányzatokkal, hiszen nagymértékben összemosódnak benne az egyes hitrendszerek és eszmerendszerek határai.³² A gyógyító „saját vallást” kialakító egyéni viselkedése is a New Age mozgalmak irányába mutat. „Ebben a típusú vallásosságban voltaképpen az individualitás játszik domináns szerepet, itt az egyén szükségleteinek, igényeinek megfelelően válogatja össze hitét a >>vallási piac<< számos eleméből.”³³

A New Age irányzatokkal mutatott egyezések ellenére a specialista házaspár tudásanyaga nem értelmezhető kizárólag ezen a paradigmán belül, hiszen attól számos ponton el is tér. Nem ateista és vallástalan háttérű, mint ahogy azt Mund Katalin a New Age egyik alapvetésének tartja,³⁴ hanem sok esetben a kereszténység tételes, vagy átformált tanaira épül. Sokkal inkább értelmezhető annak a jelenségnek a keretein belül, melyet Kis- Halas Judit egy dél-baranyai szent gyógyító tevékenységének leírásakor figyelt meg. „A mágikus tevékenységi köröknek e különös vegyülete alapján ez a szent gyógyító egyike azon új típusú mágikus specialistáknak, akik többféle mágikus tradíció összeolvasztásával igyekeznek a jelenlegi falusi—városi környezet újfajta igényeit kielégíteni.”³⁵ Ebben a perspektívában a házaspár által használt különböző eredetű módszerek az aktuális társadalmi igényekre adott hiteles válaszokként értelmezendők. Olyan szinkretikus hiedelemkörőről van tehát szó, amelynek elemeit a gyógyító házaspár maga válogatja össze és formálja át önmaga, és a páciensek ízlése szerint.

4.1 Keresztény hagyományok

I.-t és Gy.-t gyermekkorában református vallásra keresztelték, de vallásukat nem az egyház hivatalos tételei szerint gyakorolják. Gy. katolikus hitoktatásban részesült, amely ellenszenvet

³² MUND 2004. 153.

³³ MUND 2004. 153.

³⁴ MUND 2004. 154.

³⁵ KIS- HALAS 2004. 284.

ébresztett benne az egyházszerkezet iránt. A házaspár a hivatalos vallásgyakorlattól elzárkózott, az egyházak tevékenységét negatívan ítéli meg. A keresztény mitológia ennek ellenére a házaspár mentalitásának egyik alappillérét adja. A transzcendens szféra szereplői között mintegy kiemelve a keresztény pantheonból, a domináns szerepet a Szentháromság, a Sátán, Szűz Mária, valamint a főangyalok játszik. A tételes vallás nézetei azonban nem eredeti alakjukban jelennek meg, hanem átformálva, kiegészítve más eszme- és hitrendszerek elemeivel. A transzcendens szféra hierarchiájának csúcsán az „Atya”,³⁶ Jézus, és a Szentlélek áll, a Szentháromság egységébe foglalva. A mennyei szféra szereplői közé tartozik továbbá 12 „isten” és 12 „istenség”, a főangyalok, illetve az angyalok.

„Van az Atya, a Fia, tehát az Atya, Fiú és a Szentlélek. A Szentháromságba én annyira hiszek, hogyha én így elvágnám a kezem, tuti hogy nem véreznék el. Mer én annyira hiszek bennük. Istenek azok sokan vannak, mind ahogy voltak is. Ha óvasod a történelmet, megnézheted, hogy még a tengereknek is vót, a viharoknak is, a szeleknek is, mindennek vót istene. A szerelemnek, a tűznek, a víznek, mindennek.”

Minden embernek három őrangyala, és korlátlan számú „segítője lehet”, ők közvetítő szerepet játszanak a mennyei és evilági szféra között. Kis- Halas Judit az ezoterikus gyógyítók tudásanyagában mutatta ki az angalkultusz szerepét és jelentőségét.³⁷ A magyarországi ezoterikus angalkultusz kialakulásával kapcsolatban két lehetséges forrásra hívta fel a figyelmet; a reiki gyógy mód RAI irányzatára, illetve Doreen Virtue angyalterápiájára.³⁸ Mindkét irányzat eszmerendszerében fedezhetünk fel hasonlóságokat a specialista házaspár angyalokra vonatkozó tudását illetően. A pokol „hierarchiájának” csúcsán a Sátán foglal helyet, akit a házaspár Jork, illetve Sátánáel kifejezéssel nevez meg; mindkettőt héber eredetűnek tartja. Szűz Mária mint „segítő” jelenik meg. Azzal, hogy I. és Gy. Szűz Máriához egy, a New Age irányzatok által is használt „segítő” titulust rendel, kiváló példát ad világképe összetettségére, sokrétű kulturális gyökereire.

Gy. narratívumai közé bibliai példázatokat fűzött, melyeket magyarázó, szemléltető céllal adott elő. Forrásukként nem a Bibliát jelölte meg, hangsúlyozta, hogy nem olvassa sem az Ó-, sem az Újszövetséget. A történetek átalakított változatai a bibliai szövegeknek, azoktól több

³⁶ Az házaspár következetesen az „Atya” kifejezést használja narratívumaiban, az Isten kifejezést kerüli, az egyházak szóhasználatának körébe utalja. Ez a fajta gondolkodásmód eszmerendszerük párhuzamba állítja az Ifj. Cs. V. köré szervezőző szellemsebész kör mentalitásával. Ifj. Cs. V. tevékenységéről lásd LENGYEL 2010. 628—641.

³⁷ KIS- HALAS 2008.

³⁸ KIS- HALAS 2008. 244.

ponton eltérnek. Az Ószövetségből jelenleg két történet N. Gy. által előadott változata áll rendelkezésemre; Mózes kivonulása Egyiptomból, valamint Mózes és az aranyborjú története. Az Újszövetség szövegei közül Jézus megkeresztelkedését, a kereskedők templomból való kiűzését, valamint Jézus elítélését és keresztre feszítésének történetét fedeztem fel Gy. narratívumai között. Ezek közlésére, illetve a „hivatalos” szövegektől való eltérések számba vételére a dolgozat terjedelmi korlátai miatt nem kerülhet sor. A Biblia olvasásra vonatkozó kérdéseimre I. a Bibliához fűződő ambivalens viszonyáról számolt be. A Biblia szövegeinek olvasására irányuló kísérleteit I. szerint a transzcendens szféra rendre megghiúsítja.

„Érdekes, már én ahányszor a kezembe veszem a Bibliát, még mindig nem olvastam ki, pedig már hatvan éves vagyok. Még mindig nem! Amikor elkezdem olvasni, olyan minthogyha a betűk így szárnyra kapnának, és nem engedik! Olyan, mint a hullám, az víz hulláma, úgy megy a betű előttem.”³⁹

4.2 Feltételezett „magyar ősvallás”

A házaspárnak a feltételezett „magyar ősvallás” rendszeréhez való ragaszkodásról részben más esett szó dolgozatomban. Az eszmerendszerben a táltos- és sámánhagyományokat történeti keretbe ágyazódva nyernek értelmet. Gy. a táltosok és sámánok múltját illetően fordulópontnak tartja Szent István uralkodását, ezt a következő narratívumon keresztül érzékeltette.

Gy.: „Ugyanis István király rengeteget hódított, és tudnod kell arról, hogy akik védték őket, (...) megmondták, hogy mikor menjünk hadba, mer csak ekkor fogunk győzni. Azokat az emberek, embereit lemészároltatta Dobogókőn az egyház törvényei szerint. Ezért hazaáruló. (...) A sámánokat és a táltosokat. Mer 12 táltos és 12 sámán vigyázott Istvánra.”

A fenti szöveg párhuzamba állítható a magyar újpogány irányzatok által kialakított Szent István- képpel, amelyben az államalapító király személye, mintegy az „ősi” kultúra elpusztítójaként jelenik meg. Ezen vélemény radikális képviselője Horváth János György, követői számára Tokmak Karaul volt, aki a „kereszténységet a magyarság válságának, széthúzásának és gyengülésének egyik fő okaként élte meg.”⁴⁰

A Dobogókő a specialista házaspár eszmerendszerében a táltosok és sámánok mitikus múltbeli gyülekezőhelyeként, illetve koronázási székhelyként jelenik meg. Gy. a helyszín

³⁹ I.

⁴⁰ CSÁJI 2012. 450.

szakralitását a következőképpen indokolta. „Mer ott van a Föld szíve.”⁴¹ A Dobogókő köré szerveződő újmítoszkomplexum az újpogány irányzatokban jelentős szerepet tölt be; szertartások és összejövetelek helyszíne a jelenben. Dyekiss Virág a Dobogókő kultuszközponttá válásáról megállapította, hogy a mítoszalkotás során a táj elemei az újpogány szemléletmód szerint egy kitalált ősmagyar mitológia szövetébe ágyazódnak be.⁴² „A Dobogókő, a Rám- hegy, a Magas- hegy, az Árpád- hegy és a környező hegyek mind a pilisi szakrális koronázóközpontot fogják közre. Az Árpád- házi királyok szent áldozóhelye volna ez a környék, ahova csak a beavatottak léphettek be.(...) Dobogókő a szívcsakra, de minden csakrának megvan a megfelelője a Pilisben.”⁴³ Koronázási székhely, beavatottak áldozóhelye, a Föld szíve és energiaközpontja- ezek azok a motívumok, amelyek a Dyekiss Virág által leírt jelenségben, és Gy. narratívumaiban is egyaránt megvannak. Dyekiss Virág a Dobogókőre irányuló szakrális turizmust két különböző gondolkodási modellen alapuló vonulatra választja szét, a hely energiája iránt érdeklődő, illetve a kitalált ősmagyar mitológia szakralitását megtapasztalni vágyók vonulatára.⁴⁴ A gyógyító házaspár igyekszik elkülönülni a Dobogókő- kultuszt szervezeten éltető újpogány irányzatoktól, szertartásaikon nem vesznek részt. „Én nem veszek részt, mer egy se táltos, aki ott van.”⁴⁵ Ennek ellenére mentalitásában mindkét irányzat; az energia ezoterikus tisztelete és használata, valamint a kitalált ősmagyar mitológia kultusza is jelen van.

A táltosok és sámánok a specialista házaspár hitrendszerében egymástól testi jegyeikben, adottságaikban, „feladataikban” különböznek, de a két csoportot rokonítja a transzcendenssel való kommunikáció képessége, és a kijelölt „feladat” követésének kényszere. A házaspár narratívumaiból kirajzolódik számunkra a táltosok és sámánok alakjának és tevékenységének különbsége.

	TÁLTOS	SÁMÁN
TESTI JEGYEK	„táltos az, aki foggal születik, és nem húzzák ki a fogát”	„több ujjal születik, vagy összenőtt” „vagy több bordával születnek”
TUDOMÁNY	„a táltosságot nem	„sámánságot azt

⁴¹ Gy.

⁴² DYEKISS 2012. 505.

⁴³ DYEKISS 2012. 505.

⁴⁴ DYEKISS 2012. 504.

⁴⁵ Gy.

SZERZÉSE	lehet tanulni, annak születni kell”	lehet tanulni”
FELADAT TEVÉKENYSÉG	„látók” „Atyától kérnek segítséget” gyógyítanak „Atya követői”	transzba esnek „dobot vernek, tűzzel vízzel bíró emberek” „szellemeket hívnak segítségül” „tűzet csíhol”

I. és Gy. hitrendszerében, mentalitásában a sámánok és táltosok sem „vegytisztán” vannak jelen, alakjuk összekapcsolódik a reinkarnáció tanával, huszonnégyszer „születhetnek le” a Földre, hogy „feladatukat” teljesítsék.

4.3 Néphitelemek a gyógyító házaspár tudásanyagában

A néphitelemekkel való kapcsolatra a házaspár által előadott narratívumok bőséges példát adnak. A lucaszék készítésének módját Gy. a következő módon szemléltette.

„A nőkre szokták mondani, hogy boszorkány. De azt meg úgy tudod meg, hogy nekiállsz Luca nap előtt csinálni 10 nappal egy lucaszéket, és mindennap csinálsz egy darabot belőle. Aztán amikor elkészül, akkor szenteste beülsz a templomba, ráülsz a lucaszékre, de vigyél magaddal egy csomó mákot, hamut, meg sót. És mikor vége van az istentiszteletnek, te légy az első, aki kijön. És aki nekiállj, szórd el a izé, sót, utána nagyon gyorsan szórd el a mákot. (...) A mákból meg olyan sötét erdő lesz, hogy nehezen tudnak átvergődni rajta.”

A visszajáró halottakat illetően tudásanyagukban már keverednek a néphit hiedelemnarratívumaiból ismert motívumok a modern, inkább a New Age irányzatok fogalmai közé sorolható „energiatolvaj” jelenségével.

„Sok negatív ember van, meg sok energiatolvaj van, meg sok beteg ember van, na most ezt te nem tudhatod, de ha felébredsz fitten és elmész egy akárhol, buszon vagy valahová, elmész az iskolába, elmegy melletted valaki és úgy érzed egy féle óra múlva hogy, mind a lufi hogy így mész összefele. Lefáradsz. Akkor ott (...) az az ember az energiatolvaj. Na most ezek a lelkek meg arra várnak, hogy legyen egy energiatolvaj, akire ők rácsatlakoznak, mer ők abból élnek.

*Tehát azért van ez a körforgás, azért nem is tudnak elmenni, mer mindig olyan emberekből élnek, táplálkoznak, akik a földön életbe léteznek és járnak- kelnek, dolgoznak, gyógyítanak, gyógyulnak. És ezért nem.*⁴⁶

Szűz Mária a házaspár által előadott egyik narratívumban a néphitben ismert büntető lényként jelenik meg. A szövegben szereplő pofoncsapás motívuma a néphitben a Kedd Asszonya által alkalmazott lehetséges büntető módok egyike. Érdekes, hogy a Kedd Asszonyának büntető szerepében a déli és délkeleti területek hiedelemtörténeteit kivéve, gyakran Szent Annát, vagy Szűz Máriát találjuk.⁴⁷

Gy.: „*Én mindig kapok a pofámra tüle.*” (Szűz Máriától)

I.: „*Akkor bepirosodik a homloka.*”

Gy.: „*Látod azt a pöttyöd a homlokodon? Mikor szarba nyúlok, akkor mindig bevörösödik, nem csak az, hanem. Mer az időbe nem mindig, nem kéne hogy belenyúljak, érted. Valamikor belenyúlok az időbe, meg belenyúlok a mondjuk a karmába, amit nem nekem kéne megoldani. (...) De viszont akkor kapok, és itt jelez a homlokodon, van egy pont; >>nem kéne<< !*”

A gyógyító személyéhez kapcsolódó hiedelmek számba vételekor támaszkodom Grynaeus Tamás már idézett tanulmányára,⁴⁸ amelyben rendszerbe foglalja a gyógyító egyéniségekhez fűződő narratívumokat. Grynaeus szerint, „A gyógyító személyhez számos monda, hiedelem fűződik. E csekély eltéréssel az ország nagy részén hallott, hallható történetek általában a környék híres gyógyítója, halottlátója stb. vagy más híres ember személyével kapcsolatban aktualizálódnak.”⁴⁹ Jelen esetben ez a fajta aktualizálás nem a környezet részéről történt meg; a gyógyító házaspár saját narratívumaiban érhető tetten.

Ezekben a legtöbbször élettörténeti epizódokban a következő, gyógyítókra jellemző motívumokat figyelhetjük meg. A csoportosítás Grynaeus Tamás rendszerének⁵⁰ a házaspár narratívumaira történő alkalmazása:

Tudomány eredete	—	Látomás útján (szakrális beavatásélmény)
Tudomány jellege	—	Gyógyító, illetve halottlátói képességet nyer,
Tudomány használata	—	Csak jóra, gyógyításra használt tudomány

⁴⁶ Gy.

⁴⁷ PÓCS 1990. 571.

⁴⁸ GRYNÆUS 2000.

⁴⁹ GRYNÆUS 2000. 495.

⁵⁰ GRYNÆUS 2000. 518.

Intuitív képességek ⁵¹	—	Tudja, hogy mennek hozzá, tudja a betegek panaszait, előre látja, ki milyen betegséggel érkezik hozzá
	—	Tudja, hogy útközben/ távolban mi történt
	—	Tudja, hogy becsapták
Erejét összeméri	—	Betegséget, fájdalmat, terhet átvesz
„Nagyurakkal” jut kapcsolatba—Szolgálatát igénybe veszik, konfliktusba kerül velük		
Testi stigmák	—	A kiválasztottság jegyei
Tudós halála	—	Időpontját előre tudja

A specialista házaspár esetében érvényesnek tartom Grynaeus Tamás azon tézisé, mellyel rávilágít a néprajzi kutatás által már leírt, „klasszikus” értelemben vett népi gyógyítók, illetve a napjainkban működő tudósok, gyógyítók személye köré épülő narratívumok közti különbségekre. „A közösség a kiválasztottat szerepekkel ruházza föl (projekció), ezekkel az egyéniség identifikálódik (azonosul, magáévá teszi, elsajátítja) szerepeibe belenevelődik. Hírét nemcsak eredményei, tettei öregbítik, hanem maga is hozzájárulhat ezek elbeszélésével: a páciensek és a tudós >>propagandája<<. Úgy tűnik, hogy a még élő tudósok (...) mondanak szerényebb, inkább autobiografikus narratívok formájában vannak jelen a később kiteljesedő, kikerekedő-lecsiszolódó és számban is gyarapodó mondák csírái.”⁵²

4.4 Okkultizmus, modern ezotéria, New Age irányzatok

A New Age, illetve az okkultizmus, modern ezoterizmus fogalmainak meghatározásakor érdemes átvennünk a Mund Katalin által már megfogalmazott definíciókat. Ezek szerint a „New Age kifejezés számos ezoterikus, metafizikai, és keleti vallási elemet, gyakorlatot és irányzatot foglal magában, melyeket nem lehet és nem is érdemes kategorizálni.”⁵³ A modern ezoterizmus, okkultizmus fogalmával Mund Katalin a 18. század végtől, 19. század elejétől megjelenő áltudományos, spirituális tartalmú eszmerendszereket, illetve ezek szubkulturális megjelenését jelöli.⁵⁴

A gyógyító házaspár világképében a New Age irányzatok számos jellemzője megtalálható; így például a keleti kultúrák, és hitrendszerek iránti fogékonyság. A reinkarnáció tana szervesen beépül a sámánokról és táltosokról kialakított eszmerendszerükbe. A tudományos

⁵¹ Lásd bővebben GRYNÆUS 1998. 146—147.

⁵² GRYNÆUS 2000. 518—519.

⁵³ MUND 2004. 153.

⁵⁴ MUND 2004. 154.

kifejezések átpsichologizálása,⁵⁵ például az „energia” fizikai fogalmának szellemi síkra történő adaptálása szerves része a gyógyítói gyakorlatnak. Mund Katalin felhívja rá a figyelmet, hogy a New Age irányzatok tudásanyaga előszeretettel táplálkozik a hivatalos tudomány által a perifériára szorított nézetekből; azokból, amik már kiestek a kanonizált tudományok köréből, és azokból, amelyek soha nem is voltak benne.⁵⁶ A házaspár tudásanyagában megtalálhatóak az asztrológia fogalmai, valamint az „aura”, a „bioenergia”, „karma” és a „szellemtest” kifejezések. A pácienseknek megtanított, fentebb bemutatott védelemkérő szövegek szintén bővelkednek az ilyesfajta fogalmakban.

A XIX. végének, XX. század elejének okkultista, ezoterikus gondolkodóinak eszmerendszerei napjainkban is megjelenő kiadványaik, értekezéseik nyomán ma is termékeny forrásai a New Age irányzatoknak. Gy. intuitív képességeire vonatkozó kérdésekre az Akasha Krónikára hivatkozott forrásként, amely Rudolf Steiner antropozófiájának volt egyik központi eleme.⁵⁷

„Egy; én belelátok az Akasha Krónikába. Az az emberiségnek a múltja, jelene, és a jövője. (...) Ez egy olyan nagy, akkora nagy történelem, olyan könyv, ami egész százötvenmilliárd embernek a múltját, jelenét és jövőjét írja le.”

Gy. szaruból, fából, gyümölcsfák termésének magjaiból farag amuletteket, gyűrűket, melyeknek védelmező erőt tulajdonít. Az amulettek készítése szintén az ezoterikus gyakorlatok körébe utalható.⁵⁸

A gyógyítói gyakorlatban a transzcendenssel való kommunikációban a „segítők” tevékeny szerepet vállalnak. Ezekből a „segítőkből” Gy. kilencvenkilencel rendelkezik; fokozatosan „kapta meg” őket a szakrális beavatásélményétől kezdődően. A segítők képzetrendszere a reiki gyógymódjának is hangsúlyos eleme, a gyógyítói képességeket megszerző reiki gyógyító a beavatás során „kapja meg” segítőit.⁵⁹ A Gy. által előadott saját beavatástörténet viszont nem vezethető le modern ezoterizmus eszmeiségéből, egyes elemei inkább a hiedelemközlésekből ismert motívumokkal tartanak kapcsolatot.⁶⁰

⁵⁵ MUND 2004. 163.

⁵⁶ MUND 2004. 154—155.

⁵⁷ STEINER 2002. 12—13.

⁵⁸ KIS- HALAS 2004. 298.

⁵⁹ KIS- HALAS 2007. 403—408.

⁶⁰ I. esetben jelenleg még nem tudok hasonló szakrális beavatásélményről. Gy. beavatástörténetét a dolgozat terjedelmi korlátai miatt nem tudom részletesen ismertetni, csak néhány szempontra van lehetőségem felhívni a figyelmet. Erdős Kinga Mária tanulmányában felhívja a figyelmet az élettörténeteknek a mandelbaumi rendszerben való elemzésének lehetőségeire. Mandelbaum az élettörténet eseményeit a sorsalakító fordulópontok köré szerveződő alkalmazkodási stratégiák, válaszok viszonylatában vizsgálja. N. Gy. biográfiájának

Mircea Eliade felhívja rá a figyelmet, hogy a legújabb „okkult robbanás” kultuszainak eszmerendszerében hangsúlyos az „egyéni és kollektív renovációra” való törekvés. A jelenkori „okkult robbanás” a „kiválasztottaknak”, „beavatottaknak” szánja a vezető szerepet a világ renovációjához vezető úton.⁶¹ A romlottnak tekintett modern világ megváltoztatásának prognózisa Gy. egyik „jóslatának” témája.

„Hamarosan eljön az a világ. Hamarosan, és az pedig körülbelül huszon-, huszonegy, huszonkét év. Amikor itt olyan kurva világ lesz, hogy kő kövön nem marad. És minden szemét, ami szemét, eltűnik a földről. Születik le két olyan gyermek, aki ugyanavval, sőt nagyobb hatalommal rendelkezik, mind Jézus. És nem biztos, hogy Magyarországra, az egyik, én azon imádkozok, hogy egy mindenhogyan ide szülessen, másik meg bárhova.”

5. A vendégkönyv elemzési lehetőségei

5.1 Műfaji kapcsolatok

A vendégkönyv már első látogatásom alkalmával felkeltette figyelmemet. Fényképes dokumentációra is lehetőségem volt, így megnyílt előttem a bejegyzések részletes elemzésének lehetősége. A hazai kutatásban Frauhammer Krisztina a vallásos környezet, a kegyhelyek vendégkönyveinek vizsgálatában végzett úttörő munkát. A jelenben működő gyógyító egyéniségek tevékenységéhez fűződő vendégkönyvek kutatásához viszont még nem áll előttünk példaképpen következetes módszertannal elvégzett elemzések sora. Éppen ezért az én munkám csak kísérleti jellegű, mellyel az ilyesfajta vendégkönyvek kutatási távlataira szeretném felhívni a figyelmet.

A gyógyító házaspár vendégkönyve vizsgálatakor figyelembe kell vennünk a vendégkönyv műfajának sokrétű előzményeit és műfaji kapcsolatait ahhoz, hogy ezen konkrét szöveg-együttes sajátosságait elemezni és értékelni tudjuk.

Frauhammer Krisztina kegyhelyek vendégkönyveinek kutatásakor hívta fel a figyelmet Sabine Wienker- Piepho mintájára a mirákulum gyűjteményekre, mint lehetséges műfaji előzményre.⁶² A mirákulum feljegyzések középpontjában a „szentek vagy Mária

legnagyobb sorsfordító eseménye a beavatástörténet. A beavatástörténet a szakrális kommunikáció kezdeteként értelmezhető, hiszen a szakrális kommunikáció ezután már Gy. élettörténetében auditív és vizuális kódokon is mindennapivá vált. ERDŐS 2005. 153—158.

⁶¹ ELIADE 2005. 81—82.

⁶² FRAUHAMMER 1999b. 74., FRAUHAMMER 2004. 116., FRAUHAMMER 2009. 28—31. A szerző doktori disszertációja megjelent: FRAUHAMMER Krisztina: Írásba foglalt vágyak és imák: Magyar kegyhelyek

közbenjárásának tulajdonított ún. imameghallgatások, különböző bajokból természetfeletti segítség révén történt csodás megmenekülések (miracula)”⁶³ állnak. Az általam elemzett vendégkönyv szövegeinek jelentős hányadát adják az olyan bejegyzések, amelyek váratlan/megmagyarázhatatlan gyógyulásról/csodáról adnak számot.⁶⁴ A csoda hírül adásának szándéka⁶⁵ kapcsolatba hozza a mirákulum feljegyzésekkel ezeket a „modern csodaelbeszéléseket”.⁶⁶

A profán és szakrális környezetben előforduló vendégkönyvek közös értelmezési kereteit Barna Gábor állította fel oly módon, hogy a vendégkönyvbe való bejegyzést ritualizált viselkedésmódként értelmezte.⁶⁷ Barna Gábor olvasatában mind a profán, mind a szakrális környezet vendégkönyvei egyenrangúként, tartalmilag hasonlóként egymás mellé kerülhetnek, hiszen egyaránt „a köszönet és hála kifejezésének rutinszerű mindennapi módjával szemben álló, azt sajátos módon kifejezésre juttató ritualizált viselkedésformák” szövegi megjelenései.⁶⁸ A profán és szakrális környezetben használt vendégkönyvek között Frauhammer Krisztina határképzőnek a kommunikációs viszony jellegét tartja. A profán környezetben használatban lévő könyvek esetében a bejegyzők nem várnak választ üzenetükre, így a kommunikáció egyoldalú marad, míg a templomi és egyéb szakrális környezetben használt vendégkönyvek bejegyzői választ várnak a transzcendens szférától.⁶⁹ A gyógyító házaspár vendégkönyvét ebben a megközelítésben átmeneti jellegűnek kell tartanom, hiszen a szövegek nem közvetlenül a transzcendens szférát szólítják meg, viszont tárgyuk nem határolható el teljes mértékben attól. A bejegyzések a szakrális szféra által támogatott gyógyító házaspárt szólítják meg, gyakran mediátori szerephe helyezve I.-t és Gy.-t. Nem idegen a szövegektől ugyanakkor a vallásos áhítat megnyilatkozása sem.

vendégkönyveinek összehasonlító elemzése. Szeged. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék. 2012. Dolgozatomban a kéziratos doktori disszertációt hivatkozom.

⁶³ TŰSKÉS 1985. 90.

⁶⁴ A vendégkönyv 185 szövege közül 66 szövegben volt megtalálható a krízishelyzet bemutatásának és a gyógyulás/csoda motívumának szövegszerű társulása.

⁶⁵ TŰSKÉS 1985. 97.

⁶⁶ A kapcsolatba hozás főleg a szerkezeti elemzés esetében lehet jelentős, ennek bemutatását lásd a továbbiakban. Érvényesek ugyanakkor esetünkben is azok a megállapítások, amelyeket Frauhammer Krisztina tett a kegyhelyek vendégkönyveinek és a mirákulum feljegyzések különbségéről. A szerző legfontosabb, elválasztó különbségnek azt tekinti, hogy a mirákulum történetek lejegyzése legtöbbször írástudó közvetítő útján történt, tehát számolnunk kell a lejegyző személy alakító, szűrő munkájával is, míg a vendégkönyvek esetében a szövegek „első kézből valók”, „cenzúrázatlanok”. FRAUHAMMER 2009. 30.

⁶⁷ BARNA 2000. 29—30.

⁶⁸ BARNA 2000. 31.

⁶⁹ FRAUHAMMER 2009. 16.

„Köszönöm I. és Gy., hogy közvetítettétek nekem ezt a csodálatos energiát!”⁷⁰

„Külön szeretnénk megköszönni az energia közvetítését, amivel gyógyítottok bennünket!”⁷¹

„Áldott legyen a Jó Isten aki erre Nektek tehetséget adott, De áldja meg a szíveteket is, aki minket gyógyított és befogadott.”⁷²

N. Gy. és felesége 2001. augusztus 17. óta vezetnek vendégeknyvet, melybe a hozzájuk fordulók jegyzik be gyógyulási, illetve csoda-élményeiket, látogatásuk emlékét, valamint köszönetüket, hálájukat. Az utolsó feljegyzés 2014. augusztus 8.-ról való, tehát a vendégeknyv tizenhárom év sikeres gyógyulási eseteit tárja elénk, mintegy 185 szövegben. A keménytáblás kötés belső oldala a gyógyító házaspár feljegyzéseit tartalmazza; fontos telefonszámokat, címeket, gyógyszerhasználati utasítást, idézeteket, egy imát, recepteket, illetve az unokák születésének és keresztelésének időpontját. Úgy tűnik tehát, hogy a könyv a házaspár számára fontos információk tárolására is szolgál egyben.

Bajkó Árpád egy csíkszentdomokosi bioenergiás természetgyógyász tevékenységének bemutatásakor hasonló vendégeknyvet elemzett abból a szempontból, hogy a páciensek írásos élménybeszámolóit hogyan járulnak hozzá a gyógyítói tevékenység legitimálásához.⁷³ A sikeres gyógyulások reprezentatív gyűjteménye kézzel fogható igazolásként működik. Ez a bizonyíték, reprezentációs jelleg engedi meg, hogy a mirákulum feljegyzésekkel való kapcsolatot kiemeljük. A házaspár a vendégeknyvet minden páciensnek megmutatja, illetve a kezelések alkalmával ösztönöz a beírásra. Gy. már ottlétem első órájában nekem is megmutatta nekem a vendégeknyvet, felhívta figyelmemet az általa legérdekesebbnek tartott bejegyzésekre.

A vendégeknyv bejegyzéseinek vizsgálatakor nagymértékben támaszkodtam Frauhammer Krisztina a kegyhelyek vendégeknyveinek elemzésében elért eredményeire, elemzésének szempontrendszerére.⁷⁴ A szakrális környezetben használatos vendégeknyvek vizsgálati módszereit, Barna Gábor fentebb említett ritualizált viselkedésformákról alkotott gondolatmenete⁷⁵ mentén bátorkodtam alkalmazni. Viszonyítási pontként szolgált továbbá Bajkó Árpád munkája.⁷⁶ Vizsgálódásaim eredményét a továbbiakban két részletben mutatom

⁷⁰ 2. szöveg

⁷¹ 11. szöveg

⁷² 85. szöveg

⁷³ BAJKÓ 2005. 135.

⁷⁴ FRAUHAMMER 1999a., FRAUHAMMER 1999b., FRAUHAMMER 2004., FRAUHAMMER 2009., FRAUHAMMER 2010.

⁷⁵ BARNA 2000. 29—41.

⁷⁶ BAJKÓ 2005. 134—141.

be. Előbb számot adok a páciensi kört adatszerűen jellemző információkról, melyek útján a gyógyító specialista házaspárhoz fordulás jelenségéhez juthatunk közelebb. Utóbb pedig bemutatom a szövegek elemzése során feltáruló, a páciensi kör mentalitására utaló sajátosságokat. A vendégkönyv szövegeit a 2. mellékletben közlöm.

5.2 A vendégkönyv szövegeinek kvantitatív tanulmányozása

A bejegyzések intenzitásának vizsgálata,⁷⁷ esetünkben nem visz közelebb a gyógyítóhoz fordulás jelenségéhez, viszont felveti a vendégkönyv reprezentatív voltának kérdését. Következtetéseim alapján a specialista házaspárt évente nagyjából 160-200 páciens keresheti fel.⁷⁸ Ehhez képest, ha a bejegyzések számát éves bontásban nézzük, a következő eredményt kapjuk.

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bejegyzések száma	12	17	9	12	15	15	6	11	17

Év	2010	2011	2012	2013	(2014) ⁷⁹	X ⁸⁰
Bejegyzések száma	10	8	4	11	(4)	34

Az adatsor megmutatja, hogy évente átlagosan 11 keltezett bejegyzés került a vendégkönyv lapjaira. Ezt összevetve a kezelésen részt vevők évi számával, megkapjuk, hogy évente átlagosan a páciensek 5-7%-a ír be a vendégkönyve. Forrásunk adatai tehát a páciensi kör egészére nézve nem reprezentatívak. A bejegyzők a gyógyítót felkeresők közül váltak ki azzal a szándékkal, hogy gyógyulásukról tanúságot tegyenek, arról bizonyítékkal szolgáljanak. Ez a szűk kör, a házaspár által kezelték 5-7%-a a házaspár tanúságtevői, megnyilvánulásaikkal

⁷⁷ A kegyhelyek vendégkönyveinek anyagán eredményesen elvégezte Frauhammer Krisztina. FRAUHAMMER 1999a. 28—33., FRAUHAMMER 2009. 72—74.

⁷⁸ Becslésem a gyógyítónál eltöltött két nap, illetve az interjúk anyagán alapszik. A házaspárt naponta általában 4-5 páciens keresi fel. A kezelések időtartama a gyógyítók megítélésétől függően egy, vagy két hét; a páciensek hétfőtől- péntekig, a hét öt napján keresik fel a specialista házaspárt. Az öt, illetve tíz napos kezelések esetén számolt eredményeknek átlagát számítottam, így jutottam el a 160-200 páciens/év becsült értékhez.

⁷⁹ Zárójelben jelölöm, mivel a 2014-es évek csak augusztusig tudtam figyelemmel követni, az adatot számításaimból éppen ezért kihagytam.

⁸⁰ Keltezés nélküli bejegyzések, számításaimból kihagytam őket.

éppen ezért mindenképpen foglalkoznunk kell. A továbbiakban megnevezésükre a „tanúságtevők” kifejezést használok.

A tanúságtevők szándékához a szövegek szerzőségének kérdésén keresztül juthatunk közelebb. A bejegyzők identitásának vizsgálatához Frauhammer Krisztina szempontrendszerét használtam fel,⁸¹ kiegészítve azt az „elérhetőséggel hitelesített” szemponttal,⁸² mivel véleményem szerint ez a személyazonosság vállalásának egy következő fokozata.

Bejegyzők identitása	Anonim	Anonimizált	Névvel ellátott	Elérhetőséggel hitelesített
Számadat	7	61	107	10
Százalékos arány	4%	33%	58%	5%

A bejegyzők túlnyomó többsége tehát család- és keresztnévvel vállalta személyazonosságát. Azoknak a bejegyzőknek a száma, akik a hitelesítés legteljesebb formáját, az elérhetőséggel, konkrét adatokkal való hitelesítést választották nem mondható jelentősnek, de mégis többen vannak, mint akik a teljes anonimitás mellett döntöttek.⁸³ A szövegek szerzői tehát a szövegesen reprezentált eseményeket hitelesíteni akarják, céljuk a tanúságtétel, a gyógyítói tevékenység legitimálása.

A nemek arányának kérdésében minden olyan aláírást adatnak számítottam, amelyből kiderül az aláíró neme. Ezek alapján teljes biztossággal 80 férfi, és 117 női aláírókat különíthetünk el. Ezen aláírások száma természetesen nem azonos a bejegyzők számával, hiszen egy-egy bejegyzéshez olykor több aláírás is kapcsolódik. Az aláírásokat illetően a nők többsége nem mondható markánsnak és kirívónak. A gyógyító házaspár vendégkönyvébe való bejegyzés tehát nem mondható egyik nem sajátos viselkedésformájának sem.

⁸¹ Anonim bejegyzések: nincs információ, vagy nem beazonosítható információ a bejegyző kilétét illetően; anonimizált bejegyzések (Hardy Kromer fogalma): monogram, álnév, csoportos bejegyzés pl. XY család; névvel ellátott bejegyzés: keresztnévvel, családnévvel vagy teljes névvel aláírt olvashatóan, vagy olvashatatlanul. FRAUHAMMER 2009. 75—77. Elemzésemben a csak keresztnévvel, vagy csak családnévvel aláíró bejegyzőket anonimizált bejegyzőknek számítottam.

⁸² Ez a gyakorlatban a telefonszámot, vagy a lakcímet, esetleg mind a kettőt jelentette a bejegyző neve mellett.

⁸³ A szövegek szerzősége összetett problémát jelentett az elemzés során. Az aláírások rendszertelensége miatt, gyakran egy szöveghez több aláírás is tartozik, a szerzőség kérdése nem eldönthető, a szövegek száma nem egyezik meg az aláírások számával. Minden olyan szöveget, amelyet hitelesített akár egyetlen család- és keresztnévet is feltüntető aláírás, a névvel ellátott kategóriába soroltam, hiába szerepelt mellette egy-vagy több anonim, vagy anonimizált jellegű aláírás.

A tanúságtevők életkorára vonatkozóan még kevesebbet mondhatunk. A bejegyzések tartalma az egyedüli fogódzónk a kérdést illetően.⁸⁴ Tartalom alapján teljes biztossággal két gyermek bejegyzőt⁸⁵ és egy idős férfit⁸⁶ emelhetünk ki. Társadalmi hovatartozásuk⁸⁷ vizsgálatakor is az adatok szegénységével kell szembenéznünk. Összesen 8 esetben találkozunk valamilyen foglalkozás, vagy társadalmi helyzet említésével.⁸⁸ A kisszámú, rendkívül heterogén adatból viszont megállapítható, hogy a vendégek könyve való bejegyzés, mint viselkedésforma, nem köthető társadalmi, vagy foglalkozási, műveltségi, de még vagyoni csoporthoz sem.

A tanúságtevők származási helyének vizsgálata nem fogja számunkra a gyógyítói tevékenység valós vonzáskörzetét megrajzolni. Sokkal inkább használható esetünkben arra, hogy meghatározzuk azt a területet, ahonnét a specialista házaspár legodaadóbb páciensei érkeznek. Választ kaphatunk továbbá arra a kérdésre, hogy befolyásolja-e a földrajzi távolság ennek a páciensi „magnak” a kialakulását? A bejegyzések 61%-a, azaz 114 bejegyzés nem tartalmaz semmiféle lokalizálást. A maradék 71 bejegyzés összesen 37 települést említ. A 71 bejegyzésből 42, tehát majdnem az adatok 2/3-a a gyógyító házaspár lakhelyének 25 km-es körzetén belül fekvő települést jelöl meg. Ezek közül kiemelkedik a megyeszékhely Székesfehérvár, 24 említéssel, továbbá jóval kevesebb rögzítéssel Tatabánya, Mór, Csákvár, Szápár és Aba. Az adatok további 1/3-a az ország különböző távolabbi pontjait, vagy külföldi településeket⁸⁹ jelöl meg; rendszeresség ezekben az adatokban nem mutatható ki. Mindezek tükrében megállapíthatjuk, hogy a gyógyító házaspárral legelevenebben kapcsolatot tartó, kezeléseikre rendszeresen visszajáró, tevékenységüket írásos formában igazoló páciensek csoportja meglehetősen kis földrajzi távolságból érkezik. Ez a távolság még lehetőséget ad a rendszeres személyes kapcsolattartásra.

A vendégek könyv lapjain megelevenedő, a specialista házaspár által kezelt betegségek az egészségügyi gondok szinte minden fajtájára adnak példát, magas számaránnyal a

⁸⁴ FRAUHAMMER 1999a. 34., FRAUHAMMER 1999b. 78., FRAUHAMMER 2004. 119., FRAUHAMMER 2009. 78—79.

⁸⁵ 46., 123. szöveg

⁸⁶ 33. szöveg

⁸⁷ Frauhammer Krisztina fogalma. FRAUHAMMER 2009. 80.

⁸⁸ Ezek a következők: „tanárnő” (3. szöveg), „plébános SVD” (10. szöveg), orvos (12. szöveg), „nemzetőr ezredes” (48. szöveg), „gyermekpsychiáter” (57. szöveg), diák (62. szöveg), postás (72. szöveg), „kovácsmester, népi iparművész” (95. szöveg).

⁸⁹ Az országhatáron kívülre vonatkozó adatok a következők: Révkomárom (166. szöveg), Erdély (115. szöveg), Chernex, Svájc (57., 91. szöveg), Gavarno, Olaszország (6. szöveg), Ausztrália (121. szöveg) Arisona, USA (4. szöveg).

mozgásszervi betegségek emelendők ki.⁹⁰ Az adatok természetesen nem vonatkozathatók a páciensi kör egészére, azt viszont tükrözhetik, hogy melyek azok a betegségek, problémák, amelyeket a tanúságtevők a gyógyító házaspár kezeléseinek útján megoldhatónak láttak.

5.3 A szövegek stílusa

A vendégkönyv szövegeit a közvetlenség és a spontán megfogalmazás jellemzi.⁹¹ A közvetlen hangvétel a páciensek és a gyógyító házaspár személyes ismeretségén alapszik. A szövegek annak ellenére, hogy a leendő páciensek számára legitimálják a gyógyítói tevékenységet, több esetben kizárják az olvasót a bejegyzés teljes körű megértéséből. Utalásaikat az ilyen esetekben csak a „közös titkot” ismerő házaspár és a bejegyző páciens értheti meg.

„Nincs rá szó amivel meg tudnánk köszönni. Az a nagy csodát amit tőletek kaptunk Napról napra egyre több örömünk van benne.”⁹²

„Ismét a ti >>Mencsváratokba<< menekültem. A titkunkat csak ti tudjátok először. Remélem nemsokára mindenki tudhatja.”⁹³

„Köszönjük a gyógyítást, nagyon reméljük, hogy amiért jöttünk Hozzátok az valóra válik.”⁹⁴

A közvetlenséget, személyességet a megszólítások stílusa is alátámasztja.⁹⁵ Bizalmas viszonyt sejtet a címzett és a bejegyző között.

„Barátaim!”⁹⁶

„Drága I. és Gy.!”⁹⁷

„Kedves Bátyám, Nővérem!”⁹⁸

„Kedveseim!”⁹⁹

„Kedves Gyógyítóink!”¹⁰⁰

⁹⁰ A 185 bejegyzés összesen 138 betegségre utaló adatot tartalmaz. Mozgásszervi betegségek: 30%; „betegség”, fájdalom: 12%; pszichés betegség: 12%; belbetegség: 9%; heveny betegség: 7%; daganatos betegség: 7%; meddőség: 4%; idegrendszeri betegség: 4%; baleset, műtét utáni rehabilitáció: 4%; bőrbetegség: 4%; időskori megbetegedés: 2%; egyéb: 5%.

⁹¹ A kegyhelyek vendégkönyveire vonatkozóan FRAUHAMMER 2009. 136.

⁹² 176. szöveg

⁹³ 84. szöveg

⁹⁴ 181. szöveg

⁹⁵ A kegyhelyek vendégkönyveire vonatkozóan FRAUHAMMER 2009. 136.

⁹⁶ 48. szöveg

⁹⁷ 56. szöveg

⁹⁸ 99. szöveg

⁹⁹ 119. szöveg

¹⁰⁰ 138. szöveg

„Kedves Barátaim!”¹⁰¹

„Két csodálatos embernek szeretettel!”¹⁰²

Helyénvalónak tartom átemelni Frauhammer Krisztinának a kegyhelyek vendégkönyveinek stílusára vonatkozó megállapításait. „Mindenki nyelvi kifejezőképességeinek megfelelően nyilatkozhat meg. Így akadnak tömör, visszafogott, egészen klisészerű megnyilvánulások és hosszú, szabad gondolatfolyamok is. Mondatszerkesztésükben, szóhasználatukban is ez a kötetlenség jelenik meg, és ezeknek az elemeknek az együttes hatásaként stílusukban a hétköznapi beszédhez nagyon közel álló szövegek keletkeznek.”¹⁰³ A spontán hangvétel mellett a szövegek jelentős hányada magába olvasztja vallásos beszéd formalizált beszédaktusainak¹⁰⁴ stílusát is. A vallásos beszéd mód leggyakrabban a hálaadás, a köszönetnyilvánítás kifejezési módjai között jelenik meg.

„Mennyei ÉDESANYÁMNÁL közbenjáróm Kaszap István vezesse gyógyítani akarástokat.”

„Hálás vagyok a Teremtőnek, hogy találkoztam velük.”¹⁰⁵

„A Jóisten megvéd és megóv még sokáig benneteket nekünk.”¹⁰⁶

„Kérem a Teremtő Atyát, hogy adjon nektek egész életetekben szeretetteljes békés életet.”¹⁰⁷

A spontán megfogalmazást a bejegyzők olykor megszakítják kedvelt emlékkönyvi szófordulatokkal, idézetekkel. Ezekkel a készen kapott, megformált szövegrészletekkel a bejegyzők saját nyelvi, gondolati és fogalmazási nehézségeiket is át tudják hidalni.¹⁰⁸

„Szabadon bűn és erény közöt. Választani milyen nagy eszme/ S tudni mégis, hogy felettünk pajzsul áll Isten kegyelme”¹⁰⁹

„Ha porba irunk valamit azt elfuja a szél/ Ha szívünkbe írjuk az örökké él/ Én a szívembe véstem egy szót és két nevet/ >>A szó- szeretlek a név a Tiétek<<”¹¹⁰

„>>Nem az a dicsőség, hogy soha/ nem bukunk el hanem az,/ hogy mindannyiszor

¹⁰¹ 143. szöveg

¹⁰² 74. szöveg

¹⁰³ FRAUHAMMER 2009. 137.

¹⁰⁴ FRAUHAMMER 2009. 137.

¹⁰⁵ 48. szöveg

¹⁰⁶ 68. szöveg

¹⁰⁷ 79. szöveg

¹⁰⁸ FRAUHAMMER 2009. 137.

¹⁰⁹ 75. szöveg

¹¹⁰ 133. szöveg

fölkelünk.<< /Ludwig von Beethoven/ Ez a beethoveni mondás jut eszembe valahányszor, amikor mi gyógyulni vágyók belépünk a házatokba. Isten Áldjon Benneteket!”¹¹¹

5.4 A szövegek kommunikációs viszonyai

A szövegek kommunikációs viszonyainak vizsgálatát a megszólítások számba vételével kell kezdenünk. 116 bejegyzés, azaz a szövegek 63%-a megszólítással kezdődik. Három bejegyzés¹¹² kivételével ezek a gyógyító házaspárt szólítják meg. A 69, megszólítás nélkül íródott bejegyzés, az összes bejegyzés 37%-a, belső nyelvtani viszonyai alapján vagy szintén a házaspárhoz szól, vagy csupán az átélt események egyes szám első személyű előadása. A megszólítással lejegyzett szövegekben erősebb a köszönetnyilvánítás és a hála kifejezésének szándéka, míg a megszólítás nélkül íródott bejegyzésekben a tanúságtétel, az igazolás-jelleg a hangsúlyosabb.

A vendégkönyv szövegei között találunk olyanokat is, amelyek vendégkönyv mindenkori olvasóit szólítják meg. Ezek a bejegyzések az egykori és leendő páciensek közötti, a szövegek útján létrejövő interakciót, a páciensek virtuális közösségének tagjai közötti kommunikációt példázzák. Céljuk a tanúságtétel, a gyógyítói tevékenység igazolása az olvasók előtt.

„U.i: Kedves idetérő beteg emberek! Tiszteljétek I.-t, Gy.-t azért az önzetlen szeretetér és általuk adott egészségért.”¹¹³

„Ezennel jegyzem, és közvetítem azoknak, akik ezt olvassák, hogy ezalatt a fél év alatt, amíg I.-t és Gy.-t látogattam, borzasztóan sokat segítettek az életemben.”¹¹⁴

„Drága Barátom aki ezt a vendégkönyvet olvasod. (...) mióta Gy. és I. kezel azóta sokkal jobban érzem magam kívánom hogy te is érd el ezt az érzést amit én!”¹¹⁵

„Tisztelt Látogatók! Sokat köszönhetek Gy.-nak, visszatérő vendég vagyok és leszek. Szeretetre méltó emberek, és nagyon fontos hogy ők csak adni tudnak! Kérlek ezt értékeljétek és fogadjátok tőlük!”¹¹⁶

Az emlékkönyv bejegyzései egymással is kommunikációs viszonyban állhatnak. Az emlékkönyvekben létrejövő szövegköziségre, intertexturális dinamikára Barna Gábor nyomán István Anikó hívta fel a figyelmet a futásfalvi Sarlós Boldogasszony-napi búcsú

¹¹¹ 31. szöveg

¹¹² E három bejegyzés a vendégkönyv mindenkori olvasóit szólítja meg.

¹¹³ 79. szöveg

¹¹⁴ 167. szöveg

¹¹⁵ 76. szöveg

¹¹⁶ 156. szöveg

szövegrepertóriumának vizsgálatakor.¹¹⁷ A katolikus kegyhely emlékkönyvének bejegyzéseire úgy tekintett, hogy azok nemcsak a mindenkori olvasóval, hanem egymással is kommunikációs viszonyban vannak, egymástól átvesznek, egymáshoz idomulnak, megteremtve a bejegyzők virtuális közösségét.¹¹⁸ Az alábbi bejegyzés ékes bizonyítéka annak, hogy a bejegyzők olvassák egymás szövegeit, azokra reflektálnak is.

„Nem is tudom mit írok, hisz előttem már mindenki megfogalmazta azt amit én is írni szeretnék.”¹¹⁹

A 118. és 119. szöveg példát ad a bejegyzők mintakövetési hajlandóságáról. A két szöveget két különböző szerző egymás alá, egy lapra jegyezte be a vendégkönyve. A két bejegyzésben a köszönet kinyilvánításának nyelvi megfogalmazása olyannyira hasonló, hogy azt nyugodtan tekinthetjük átvételnek.

„Köszönet ezért, és Isten áldja e ház népét!”¹²⁰

„Köszönet és Hála és Isten Áldása legyen e Ház Népére, Aprajára és Nagyára!”¹²¹

5.5 Világkép és mentalitás a szövegekben

A szövegek vizsgálata a következő kérdést veti fel. Használhatóak-e arra a szövegek, hogy a tanúságtevők mentalitására vonatkozó információval szolgáljanak? A gyógyító házaspárnak határozott, egyéninek mondható elképzelései vannak a transzcendens szférával kapcsolatban. Kiderül-e a bejegyzésekből, hogy a tanúságtevők mennyire követik, egyáltalán követik-e ezeket a nézeteket? A vizsgálathoz kigyűjtöttem a szövegekből a transzcendens szférára utaló kifejezéseket. A táblázatból kiderül, hogy a kifejezések két világnézeti pólus köré rendeződnek; a kereszténység lelkisége, illetve az okkultizmus, modern ezotéria, New Age egymással összefonódó eszmerendszerei köré.

A kereszténység lelkiségéből fakadó kifejezések- 71 adat	
A keresztény mitológia alakjaira vonatkozó kifejezések- 64 adat	Isten: ¹²² Jó Isten, Jóisten, jó Isten, JÓISTEN, Isten, én Istenem, Ő Istenük, ISTEN, Teremtő, teremő, Atya, Teremtő Atya,

¹¹⁷ ISTVÁN 2003.

¹¹⁸ ISTVÁN 2003. 33—37.

¹¹⁹ 80. szöveg

¹²⁰ 118. szöveg

¹²¹ 119. szöveg

¹²² A különböző kifejezések útján összesen 60 előfordulás.

	ATYA, úr, Úr, ÚR, Mindenható Szűz Mária:¹²³ Mennyei ÉDESANYÁM, Szűzmária Jézus:¹²⁴ Úr Jézus, jézusi út
Bibliai szimbólumok- 2 adat	felebarát: „Isten legyen veletek s áldjon meg, hogy még sok felebaráton tudjatok segíteni.”¹²⁵ talentum: „Dicsőség az Úrnak és köszönet az irgalomért, a N. Gy.-nak ajándékozott talentumért, mellyel segítséget és reményt kaphat minden rászoruló!”¹²⁶
Idézetek, jelmondatok- 5 adat	„Egy az Isten”¹²⁷ „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?”¹²⁸ „Hitt remény szeretett kösse össze >>szíveteket.<<”¹²⁹ „Áldjon meg az Isten és a Hit- Remény és Szeretet soha el ne hagyjon titeket.”¹³⁰ „Tegyetek tanítvánnyá minden népet (...)”¹³¹

Okkultizmus, modern ezotéria, New Age kifejezései- 44 adat	
Az energia fogalmára vonatkozó kifejezések ¹³²	energia, csodálatos energia, gyógyító energia, gyógyító energia, pozitív energia, energiacsap
A gyógyítás módjaira vonatkozó kifejezések ¹³³	gyógyító kezek, csodálatos kezek, kézrátétel, feltöltődni
Egyéb fogalmak ¹³⁴	frekvencia, gyógyító képesség, Segítők,

¹²³ A különböző kifejezések útján összesen 2 előfordulás.

¹²⁴ A különböző kifejezések útján összesen 2 előfordulás.

¹²⁵ 133. szöveg. Utalás: Mk 12, 31 vagy Lk 10, 30-37.

¹²⁶ 165. szöveg. Utalás: Mt 25,15.

¹²⁷ 48. szöveg. Unitárius jelmondat.

¹²⁸ 82. szöveg Utalás: Pál Róm.8,31.

¹²⁹ 106. szöveg. Utalás Pál 1.Kor 13.13.

¹³⁰ 146. szöveg. Utalás Pál 1Kor. 13.13.

¹³¹ 165. szöveg. „Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket!” Máté 28.19.

¹³² A különböző kifejezések útján összesen 24 előfordulás.

¹³³ A különböző kifejezések útján összesen 10 előfordulás.

	Teremtő erő, Sors, Igazság, „EGY”, tiszta Tudás, EGÉSZ, FÉNY
--	--

A vendégkönyv szövegeiben a kereszténység lelkiségéből fakadó kifejezések, illetve az okkultizmus, modern ezotéria, New Age kifejezései 62%- 38% arányban vannak jelen. Lehet-e ezekből az adatokból bármilyen következtetést levonni a tanúságtévők mentalitását illetően? Véleményem szerint az eredmények csak óvatos megállapításokra adnak lehetőséget. Annyi bizonyos, hogy a tanúságtévők jelentős hányada nem zárkózik el a specialista házaspár gyógyítási technikájának alapját adó modern ezoterikus gondolkodástól. Feltehetően éppen azért váltak ezek a páciensek tanúságtévőkké, mert az okkultizmus, modern ezotéria, a New Age eszmerendszere nem volt idegen számukra; vagy ahhoz a specialista házaspár hatására kerültek közel. Hálájuk és köszönetük kinyilvánításában viszont gyakran használnak a kereszténység lelkiségéből fakadó formákat és tartalmakat, ez magyarázza a kereszténység lelkiségéből fakadó kifejezések nagyobb arányát. Hatással van-e specialista házaspár a hozzá fordulóknak a transzcendenshez való viszonyulására? A bejegyzések alapján kijelenthetjük, hogy a gyógyító házaspár eszmerendszere hatással van a hozzájuk fordulók gondolkodásmódjára. Egy-egy kezelés a hiedelemelemek átvételére, világképek összefonódására ad alkalmat. Párhonyi Tímea hívja fel rá a figyelmet, hogy a gyógyítók egyénisége és tevékenysége befolyással van a hiedelmek térbeli és időbeli alakulására.¹³⁵ Ennek szövegszerű bizonyítéka az alábbi bejegyzés.

„Ők mondták hogy ők csak közreműködők Akik tesszik a dolgukat az a Teremtő és Szűzmária és a Segítőink!”¹³⁶

A specialista házaspár Isten megnevezésére mindig az „Atya” kifejezést használja. Az alábbi bejegyzés megmutatja, hogyan alakul át a szerző szóhasználata, és ezzel együtt gondolkodásmódja a kezeléseken hallottak hatására.

„Megnyitjátok szívemet ~~Isten~~, az ATYA felé”¹³⁷

¹³⁴ A különböző kifejezések útján összesen 10 előfordulás.

¹³⁵ PÁRHONYI 2004. 246.

¹³⁶ 119. szöveg

¹³⁷ 113. szöveg

A házaspár által a pácienseknek tanított védekező funkciójú szövegek záró mondata gyakran megjelenik a vendégek könyv bejegyzéseinek zárásaként is; ez egyértelműen a specialista házaspár eszmerendszerének hatását mutatja.

„Minden hálám és köszönetem a Tiétek!! Köszönöm, köszönöm, köszönöm!”¹³⁸

„(...) kérem az én Istenemet, hogy segítsen nektek, mert Ti is nagyon sokat adtok nekem. Köszönöm, köszönöm, köszönöm.”¹³⁹

5.6 A szövegek szerkezeti vizsgálatának tanulságai

A szövegek szerkezeti vizsgálatát mindenképpen el kell végeznünk, ha a vendégek könyvbe való bejegyzéshez úgy közelítünk, mint ritualizált viselkedésformához.¹⁴⁰ Ha bebizonyosodna, hogy a szerzői kör heterogenitása ellenére a bejegyzések szerveződésének vannak szabályszerűségei, tendenciái, az alátámasztaná a szövegek által létrehozott virtuális páciens kör koncepcióját. A strukturális elemzés során arra is választ kaphatunk, melyek a bejegyzések legállandóbb szerkezeti és tartalmi elemei. A legállandóbb tartalmi elemekből pedig következtetéseket vonhatunk a tanúságtevők szerzői szándékát, valamint a bejegyzések funkcióját illetően.

A szerkezeti egységek elkülönítését illetően Barna Gábornak a vendégek könyvek elemzéséhez kialakított,¹⁴¹ illetve Klaniczay Gábornak a csoda struktúrájának vizsgálatához összeállított szempontrendszerére támaszkodtam.¹⁴² Saját szempontokkal is bővítettem az így kapott elemzési rendszert, a vizsgált anyag jellegének megfelelően. Az általuk kifejezett tartalom alapján következő szerkezeti egységeket különítettem el.¹⁴³

A- megszólítás

„Kedves I. és Gy.”¹⁴⁴

B- a krízishelyzet bemutatása¹⁴⁵

„Édesanyámnak ideggyulladás van- volt a derekában, amivel már 7 hete szenvedett. Ez a 7hét

¹³⁸ 122. szöveg

¹³⁹ 159. szöveg

¹⁴⁰ Barna Gábor nyomán. BARNA 2000.

¹⁴¹ 1. (megszólítás) 2. a szituáció bemutatása- a krízishelyzet ismertetése, a betegség leírása 3. kérés vagy/ és köszönetnyilvánítás 4. jókívánság/ áldáskérés. BARNA 2000. 40.

¹⁴² 1. kár (balszerencse) 2. térbeli helyváltoztatás két birodalom között (zarándoklat) 3. győzelem (gyógyulás) 4. a hiány megszüntetése. KLANICZAY 2004. 68—69.

¹⁴³ A szerkezeti elemzés részleteiről készült táblázatot a 3. mellékletben közlöm. Itt most a legfontosabb strukturális sajátosságok kiemelésére kerülhet csak sor.

¹⁴⁴ 71. szöveg

alvás nélkül telt, iszonyatos fájdalmakkal együtt. Kezdődött övsömörrel, majd folytatódott gennyes vesemedence gyulladásal és ebből alakult át ideggyulladás. ”¹⁴⁶

C- sikertelen gyógyulási kísérletek/ orvosok eredménytelensége

„Sok évi próbálkozás és nagyon sok orvoshoz járás után sem találtunk M. krónikus vállfájására megoldást. ”¹⁴⁷

D- gyógyítási szituáció/ a gyógyító házaspár jellemzése

„Mi mikor beléptünk a házatokba úgy éreztük, hogy a legkedvesebb és egészen közeli rokonok lennénk. (...) Itt az egész lakás energiával tölti fel az embert. Sugárzik belőletek a szeretet. ”¹⁴⁸

E- gyógyulás/ csoda

„A 2. éve béna lábaimban megmozdult az idegszál. ”¹⁴⁹

F- köszönetnyilvánítás/ hála kifejezése

„HÁLÁS szívvel köszönöm amit értünk tettetek, és hogy annyi szeretetet és hitet adtatok ezekben a nehéz pillanatokban, és nagyon örülök hogy ismerhetlek benneteket. ”¹⁵⁰

G- áldáskérés/ jókívánság

„Kívánjuk, hogy a Jó Isten adjon Nektek nagyon jó egészséget, hosszú, boldog életet, hogy még nagyon sok emberen tudjatok segíteni. ”¹⁵¹

X- filozofikus elmélkedés

„Szeretni annyi mint feledni és elengedni -A legszebb dolgok olykor láthatatlanok szívünk - azonban megérzi jelenlétüket. –A szív a lélek kapuja. –Az igazi szeretett nem változik –Tértől időtől függetlenül az marad ami volt! ”¹⁵²

¹⁴⁵ Keszeg Vilmos és Czégényi Dóra felhívták rá a figyelmet, hogy a „betegséghelyzetben a betegségről való beszélés terapeutikus jellegű. (...) Az egészségi állapot verbalizálása (...) az állapot diagnosztizálásának sajátos formája.” KESZEG—CZÉGÉNYI 2010. 431—432. Ebben a perspektívában a vendégkönyve való bejegyzés a gyógyulási folyamatot segítő cselekvésformaként jelenik meg.

¹⁴⁶ 82. szöveg

¹⁴⁷ 101. szöveg

¹⁴⁸ 135. szöveg

¹⁴⁹ 141. szöveg

¹⁵⁰ 152. szöveg

¹⁵¹ 129. szöveg

¹⁵² 98. szöveg

I- idézet, emlékkönyvi sablonok

„>>És érezzék egy kézfogással Rólad, hogy jót akarsz, s te is tiszta jó vagy, Tekinteted elhitesse Vélük, hogy szép dolgokért élsz és érdemes élned.<<”¹⁵³

A bejegyzéseket csoportosítottam aszerint, hogy hány szerkezeti egységből épülnek fel. Az egyszeri előfordulású szerkezeti modelleket elhagytam a vizsgálat során, ilyen szerkezeti séma 28 db volt, ez a teljes anyag 15%-a.

Egy szerkezeti egységből álló szöveg összesen 14 db volt, ebből egyszeri előfordulással bíró szerkezetű 4 db. A további 10 szöveg a következő szerkezeti egységeket tartalmazta.

D: 2 előfordulás

X: 2 előfordulás

F: 6 előfordulás

Láthatjuk, hogy a tanúságtevők, ha csak egyetlen szerkezeti egységből álló szövegek alkotnak, túlnyomó többségben az F szerkezeti egységet használják fel. Ezek a bejegyzések nem többek tehát egyszerű köszönetnyilvánításoknál, a hála kifejezéseinél.

A két szerkezeti egységből felépülő szövegek a köszönetnyilvánítás alap gondolatát további szerkezeti egységekkel bővítik. Legnagyobb számban a következő három séma fordul elő.

E- F: 5 előfordulás

A- F: 7 előfordulás

D- F: 11 előfordulás

A hála kifejezésének szerkezeti egysége megszólítással, a gyógyulásnak, a csodának lejegyzésével, illetve a gyógyítási szituáció/gyógyító házaspár jellemzésével bővül. A D és F szerkezeti egységek bevonása a tanúságtétel szándékáról árulkodik.

A három szerkezeti egységből álló bejegyzések a két elemből álló szövegek szerkezeti vázát bővítik ki két fő irányban. Egyrészt az A- F, D- F sémákat vonják össze, másrészt pedig az E- F megoldást bővítik egyéb szerkezeti egységekkel.

A- D- F: 6 előfordulás

B- E- F: 7 előfordulás

A- E- F: 9 előfordulás

¹⁵³ 39. szöveg

A három, illetve négy szerkezeti elemből álló bejegyzések között úgy tűnik, határvonalat húzhatunk. A négy egységből álló szövegek körében az eddig népszerű megoldások közül már kezd kiválni egy olyan narratív séma, amely a továbbiakban a bonyolultabb összetételű bejegyzések szerkezetének alapja lesz. Ez a szerkezeti váz az A- F- G háromtagú séma bővülése E, vagy D elemmel. Az összesen 31 nem egyedi előfordulását, négy szerkezeti egységből álló szöveg összesen nyolcféle szerkezeti megoldásba rendeződik. A 31 szövegből 15 már a fentebb bemutatott A- E- F- G, vagy A- D- F- G séma szerint épül fel. A többi 16 szöveg eloszlik az egyéb 6féle szerkezeti megoldás között.

B- D- E- F: 2 előfordulás

B- C- E- F: 2 előfordulás

A- B- E- G: 2 előfordulás

A- D- E- F: 3 előfordulás

A- F- G- I: 3 előfordulás

A- B- E- F: 4 előfordulás

A- E- F- G: 6 előfordulás

A- D- F- G: 9 előfordulás

A további gyarapodás legnépszerűbb változatait az A- E- F- G szerkezeti váz különböző bővülései jelentik. Az összesen 35 szövegpéldában megjelenő 5 tagból álló séma szerint felépülő bejegyzések közül 20 szöveg narratív vázát adja az A- D- E- F- G, vagy az A- B- E- F- G szerkezeti modell. A maradék 15 szöveg, öt kevésbé jelentős séma között oszlik meg.

A- D- E- F- G: 9 előfordulás

A- B- E- F- G: 11 előfordulás

A 15, nem egyedi szerkezetű, 6 egységből álló bejegyzések 2/3-a, azaz 10 szöveg az előző két legnépszerűbb 5 tagú formát olvasztja magába. A többi 6 szerkezeti egységből felépülő nem egyedi séma szerint íródott 5 szöveg további két modell szerint épül fel.

A- B- C- E- F- G: 2 előfordulás

A- B- C- D- E- F: 3 előfordulás

A- B- D- E- F- G: 10 előfordulás

Hét szerkezeti egységből összesen két bejegyzés épül fel, mindkettő ugyanazt a narratív vázát követi, egyedi megoldással ezen a szinten már nem találkozunk. A hat elemből álló szerkezeti sémák legnépszerűbb megoldása tovább bővült a C elemmel, ami a másik kettő hat szerkezeti

egységből álló váz esetében már megvolt, de a legnagyobb előfordulású A-B D- E- F-G modellből hiányzott. Az így kapott narratív váz a következő

A- B-C- D- E- F- G: 2 előfordulás

Milyen következtetések vonhatók le mindebből? A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a szövegek szerveződéseinek vannak szabályosságai, tehát a bejegyzések nem értelmezhetőek csupán „egymás alá” lejegyzett szövegekként. Nem csak térben kerültek egymáshoz közel, hanem tartalmukban, és szerveződésük szintjén is „közük van” egymáshoz. A három, vagy annál kevesebb elemből felépülő sémák esetében a legállandóbb elemnek F, a legállandóbb elemtársulásnak pedig E- F tűnik. Ezek szerint, a legegyszerűbb módon felépülő, lényegre törő szövegek a gyógyulás tanúsítása és annak megköszönése köré szerveződnek, funkciójuk a tanúságtetés és a köszönetmondás. A négy, vagy annál több szerkezeti egységből álló, nem egyedi felépítésű szövegek közül a legtöbb az A- F- G illetve az A- E- F- G váz szerint és annak esetleges bővítéseivel jön létre. Ha az A szerkezeti egységet (megszólítás) tartalmi szempontból kevésbé jelentős volta miatt elhagyjuk, megkapjuk a bonyolultabb séma szerint felépülő bejegyzések fő mondanivalóját: a gyógyulás/csoda megörökítése- köszönet/ hála kinyilvánítása- áldáskérés/ jókívánság. Az egyszerűbb, és bonyolultabb szerkezeti váz szerint felépülő szövegekre vonatkozó megállapításainkat összegezve, a vendégkönyv bejegyzéseiről elmondhatjuk, hogy azok fő funkciója a gyógyulás, a csoda hírül adása, tanúsítása, valamint a gyógyító házaspár felé irányuló köszönetmondás.¹⁵⁴

6. Összegzés

Dolgozatom kutatásom eddigi eredményeinek összefoglalása. A vizsgált jelenséget, a specialista házaspár tevékenységét saját narratívumain keresztül, illetve a vendégkönyv szövegeinek révén, a gyógyítói gyakorlatukat elfogadó, és népszerűsíteni kívánó tanúságtévők nézőpontjából tudtam bemutatni. A kutatás folytatásaképpen szeretném szélesíteni ezt a perspektívát, és vizsgálat tárgyává tenni a házaspárnak a lokális közösségben betöltött szerepét, a gyógyítói tevékenység megítélését.

¹⁵⁴ Funkció alapján az elemzett vendégkönyv igen nagyfokú egyezéseket mutat a Bajkó Árpád által elemzett „Páciensek könyvével”. BAJKÓ 2005. 134—141.

7. Irodalom

BAJKÓ Árpád

- 2005 Reprezentációk és önreprezentációk: egy természetgyógyász tevékenysége. In: KESZEG Vilmos (szerk.): *Specialisták. Életpályák és élettörténetek. I.* 119—150. Kolozsvár. Sapientia Kiadó.

BARNA Gábor

- 2000 Vendégkönyvek kegyhelyeken, kórházakban és szállodákban- a ritualizált viselkedésmódok új, írásos formái és forrásai. In: KUTI Klára—RÁSKY Béla (szerk.): *Azonosságok és különbségek: mai néprajzi kutatások Ausztriában és Magyarországon.* 29—42. Budapest. Oszták Kelet- és Délkelet-Európa Intézet Budapesti Kirendeltsége— Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete.

CSÁJI László Koppány

- 2012 Az egyéni és közösségi sokszínűség megragadásának vallásantropológiai nehézségei. Vallásantropológiai vizsgálódások néhány New Age, újpogány és keresztény megújulási mozgalom esetében vektoriális- többdimenziós-módszerrel. In: CZÖVEK Judit—DYEKISS Virág—SZILÁGYI Zsolt (szerk.): *Világügyelő. Tanulmányok Hoppál Mihály 70. születésnapjára.* 445—477. Budapest. Magyar Vallástudományi Társaság.

DYEKISS Virág

- 2012 Árpád utódai energiakeresőben. In: CZÖVEK Judit—DYEKISS Virág—SZILÁGYI Zsolt (szerk.): *Világügyelő. Tanulmányok Hoppál Mihály 70. születésnapjára.* 503—511. Budapest. Magyar Vallástudományi Társaság.

ELIADE, Mircea

- 2005 Az okkult és a modern világ. In: ELIADE, Mircea (szerk.): *Okkultizmus, boszorkányság és kulturális divatok. Összehasonlító vallástörténeti tanulmányok.* 61—86. Budapest. Osiris Kiadó.

ERDŐS Kinga Mária

- 2005 Kísérlet egy élettörténet értelmezésére. Identitás és önreprezentáció. In: KESZEG Vilmos (szerk.): *Specialisták. Életpályák és élettörténetek. I.* 151—207. Kolozsvár. Sapientia Kiadó.

FRAUHAMMER Krisztina

- 1999a *Levelek Máriához. A máriakálnoki kegyhely vendégek könyve.*
Szeged. József Attila Tudományegyetem Néprajzi Tanszék.
- 1999b Vágyak és kérések egy búcsúban- az alsóvárosi Vendégek könyv. In: PUSZTAI Bertalan (szerk.): *Szent és profán között. A szeged- alsóvárosi búcsú.* 71—82.
Szeged. József Attila Tudományegyetem Néprajzi Tanszék.
- 2004 Írásba foglalt vágyak és imák. Szempontok az írásos ájtatosság társadalmi hátteréhez. In: BARNÁ GÁBOR (szerk.): *Rítusok, folklór szövegek.* 115—122.
Budapest. Paulis Hungarus—Kairosz.
- 2009 *Szemben a feledéssel. Magyar kegyhelyek vendégek könyveinek összehasonlító elemzése.* Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar.
- 2010 Modern mirákulumok, csodafeljegyzések a máriapócsi kegyhely látogatási könyvében. In: BALI JÁNOS—BÁTI ANIKÓ—KISS RÉKA (szerk.): *Inde aurum - inde vinum - inde salutem: Paládi-Kovács Attila 70. születésnapjára.* 169—179. Budapest. ELTE Bölcsészettudományi Kar Tárgyi Néprajzi Tanszéke—MTA Néprajzi Kutatóintézete.

GRYNAEUS Tamás

- 2000 Tápai Pista ürügyén. (Gyógyító egyéniségekhez fűződő hiedelmek, mondák, narratívumok).
Néprajzi Látóhatár IX. (3—4. sz.) 495—523.

HOPPÁL Mihály

- 1970 Az igézés hiedelemkör alkotóelemei.
Népi kultúra—Népi társadalom IV. 259—286.
- 1990 Népi gyógyítás. In: DÖMÖTÖR Tekla (főszerk.): *Népszokás, néphit, népi vallásosság. Magyar Néprajz VII.* Budapest. Akadémiai Kiadó. 693—724.

ISTVÁN Anikó

- 2003 „Most segíts meg, Mária...”. *A futásfalvi Sarlós Boldogasszony-napi búcsú szövegrepertóriuma.*
Kolozsvár. Kriza János Néprajzi Társaság.

KLANICZAY Gábor

- 2004 A csoda struktúrája. In: PÓCS ÉVA (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányág.* 67—79. Budapest. Balassi Kiadó.

KESZEG Vilmos

- 2005 Előszó. In: KESZEG Vilmos (szerk.): *Specialisták. Életpályák és élettörténetek. I.* 7—30. Kolozsvár. Sapientia Kiadó.
- 2013 *Hiedelmek, narratívumok, stratégiák.*
Kolozsvár. BBTE Magyar Néprajz és Antropológiai Intézet—Krizsa János
Néprajzi Társaság.

KESZEG Vilmos—CZÉGÉNYI Dóra

- 2010 Korok, kórok, kontextusok. In: KESZEG Vilmos—CZÉGÉNYI Dóra (szerk.): *A beteg ember. Betegségek, betegek és gyógyítók.* 423—434. Marosvásárhely. Mentor Kiadó.

KIS-HALAS Judit

- 2004 „Amikor gyógyítok, angyalok jelennek meg a szemem előtt”. Egy dél-baranyai szent gyógyító. (Esettanulmány). In: PÓCS Éva (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányág.* 284—319. Budapest. Balassi Kiadó.
- 2007 „Fejtetőmön arany fénygömb”. Az első lépések a reiki ösvényén. Beavatás egy ezoterikus gyógyászati rendszerbe. In: PÓCS Éva (szerk.): *Maszk, átváltozás, beavatás.* 400—420. Budapest. Balassi Kiadó.
- 2008 „Ha eljönnek az angyalok...” Angyallátók, esszénusok, beavatottak a mai magyar New Age mozgalmakban. In: PÓCS Éva (szerk.): *Démonok, látók, szentek.* 243—278. Budapest. Balassi Kiadó.

LENGYEL Ágnes

- 2010 Szellemsebészet: a szellem gyógyítása a hit által. In: PÓCS Éva (szerk.): *Mágikus és szakrális medicina.* 623—644. Budapest. Balassi Kiadó.

LIMBACHER Gábor

- 1995 Gyógyítóasszony Nógrádban a XX. század végén.
Ethnographia CVI. (2. sz.) 787—829.
- 2010 Palócföldi vallásos gyógy módok a múltban és a jelenben. In: PÓCS Éva (szerk.): *Mágikus és szakrális medicina.* 459—477. Budapest. Balassi Kiadó.

MUND Katalin

- 2004 Racionalizált spiritualitás: a csodakeresés formái egy deszakralizált világban. In: PÓCS Éva (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányág.* 152—171. Budapest. Balassi Kiadó.

PÁRHONYI Tímea

- 2004 Egy javasasszony szerepei. In: PÓCS Éva (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányág.* 246—283. Budapest. Balassi Kiadó.

PÓCS Éva

- 1990 Néphit. In: DÖMÖTÖR Tekla (főszerk.): *Népszokás, néphit, népi vallásosság. Magyar Néprajz VII.* 527—692. Budapest. Akadémiai Kiadó.

TÜSKÉS Gábor

- 1985 Egy feltáratlan forráscsoport: barokk kori mirákulumos könyvek magyarországi búcsúhelyekről.
Irodalomtörténeti Közlemények. LXXXIX. (1. sz.) 90—100.

8. Forrás

STEINER, Rudolf

- 2002 *Az Akasha Krónikából.*
Budapest. Új Mani—fest Kiadó.

STROHM, Eckardt

- 1997 *Atlantisz mestertudása.*
h. n. Fény Kiadó.
- 2000 *Atlantisz angyalai.*
h. n. Fény Kiadó.

<http://www.magyarokszovetsege-obuda.eoldal.hu/cikkek/gondolatok/a-taltos.html>. Letöltés ideje: 2014. december 31.